OFFENTLIGHETSPRINCIPEN I PRAKTIKEN

Offentlighetsprincipen är en grundpelare i den svenska demokratin. Den garanterar bland annat allmänhetens rätt att ta del av allmänna handlingar och skapar transparens och möjlighet till ansvarsutkrävande i offentlig sektor.

En begäran av att ta del av en allmän handling ska behandlas *skyndsamt* (TF 2 kap. 16 §), något som enligt Justitieombudsmannen (JO) innebär att den bör behandlas inom en dag.

> JO har i ett flertal beslut uttalat att ett besked i frågan om huruvida en handling kan lämnas ut normalt bör ges samma dag som framställningen gjordes.[1]

TRANSPARENCY INTERNATIONAL SVERIGE

För att granska hur offentlighetsprincipen efterlevs har Transparency International Sverige (TI Sverige) undersökt samtliga svenska kommuner och regioner samt statliga myndigheter med minst fem anställda.

Genom att begära ut de offentliga organisationernas[2] riktlinjer för bisysslor testades två faktorer:

- Efterlevnad av offentlighetsprincipen - om vi fick besked om den efterfrågande handlingen
- Efterlevnad av skyndsamhetskravet - vi tolkade svar inom 24 timmar som uppfyllt skyndsamhetskrav i enlighet med JO:s rekommendation[3]

Förfrågan gjordes genom en privat e-postadress för att efterlikna kontakt från en vanlig medborgare. Svarsfrekvensen var hög, i genomsnitt 94 procent.

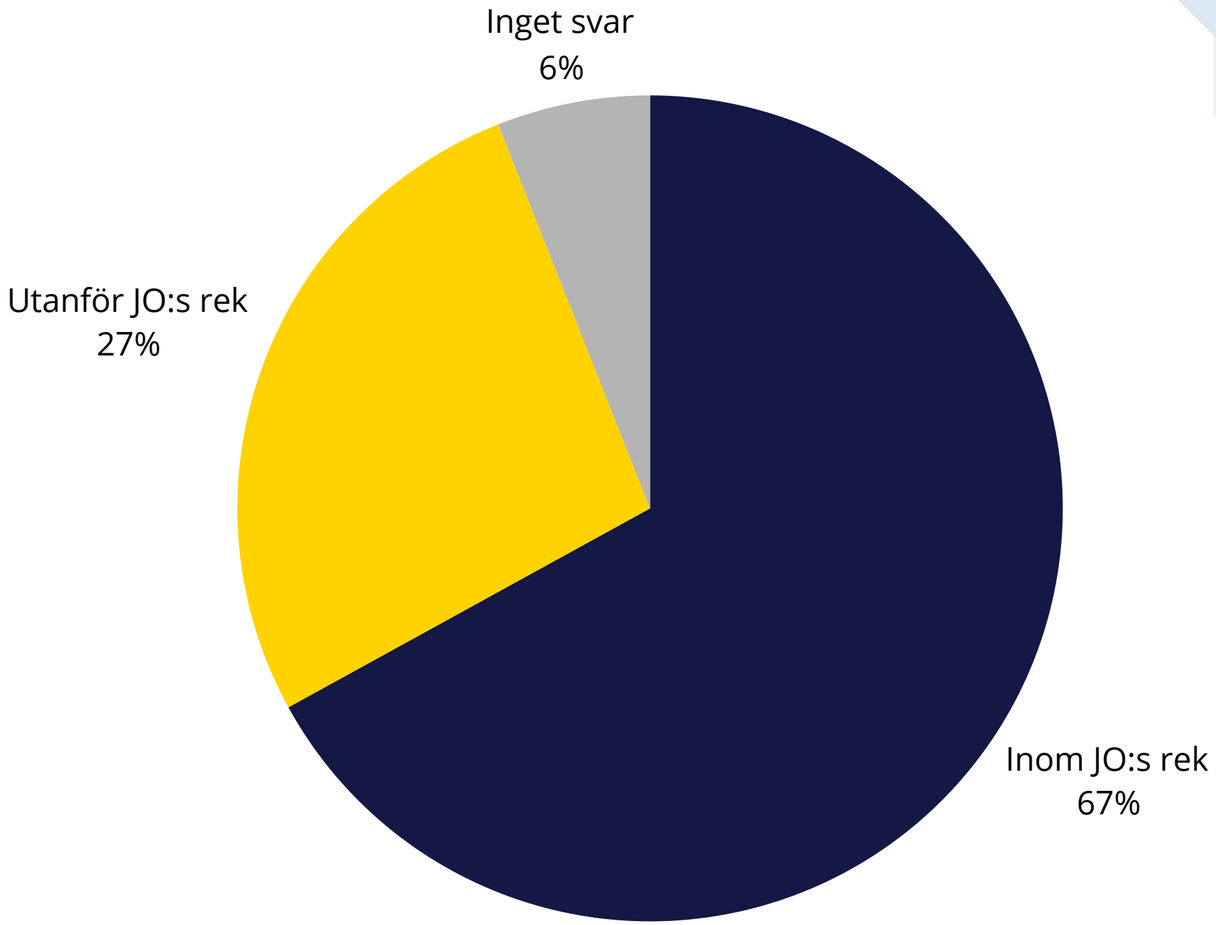
Organisation	Totalt tillfrågade	Antal svar	Svarsfrekvens
Myndighet	301	290	96%
Region	21	21	100%
Kommun	290	264	91%
Totalt	**612**	**575**	**94%**

[1] JO:s beslut dnr. 5665-2021, s. 3

[2] Kommer i fortsättningen benämnas som “organisationerna”

[3] I rapporten används begreppet “en dag” synonymt med 24 timmar, helgdagar räknas ej med

Sammanfattning av besked om begäran av allmän handling

2/3 av de tillfrågade organisationerna återkom med besked inom en dag

158 organisationer (27%) levde inte upp till skyndsamhetskravet

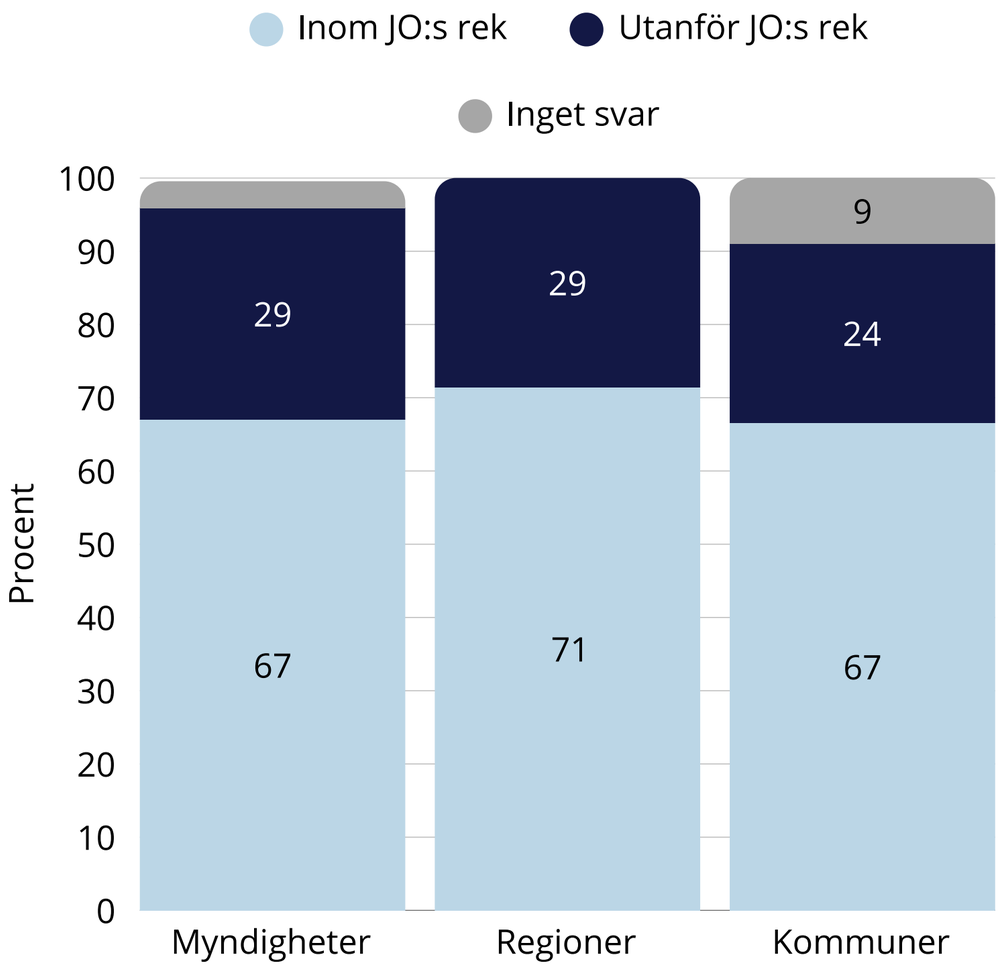
6% svarade inte överhuvudtaget

TRANSPARENCY INTERNATIONAL SVERIGE

Majoriteten av alla kommuner och regioner samt myndigheter med över 5 anställda svarade inom en dag.

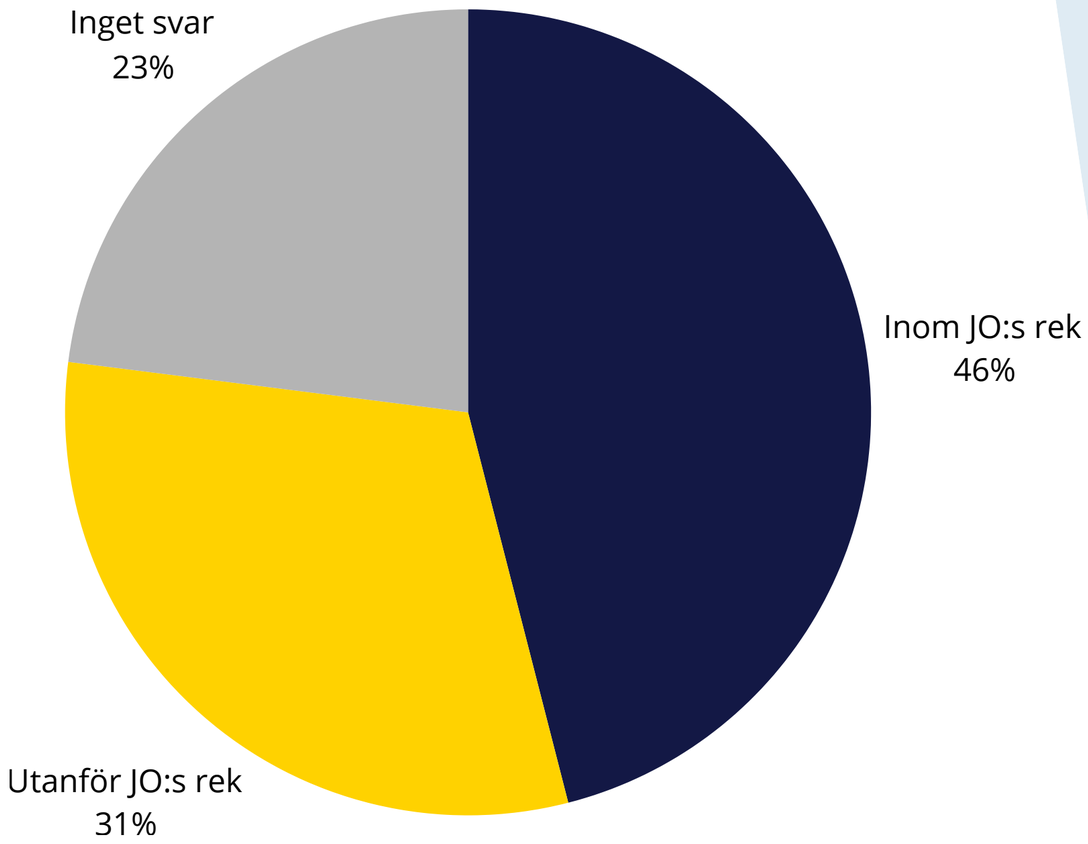
Regionerna fick bäst resultat, 71% svarade inom en dag och alla återkom.

9% av kommunerna återkom aldrig, trots påminnelse. För myndigheterna var siffran 4%.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL SVERIGE

Resultat för organisationer som använder kontaktformulär

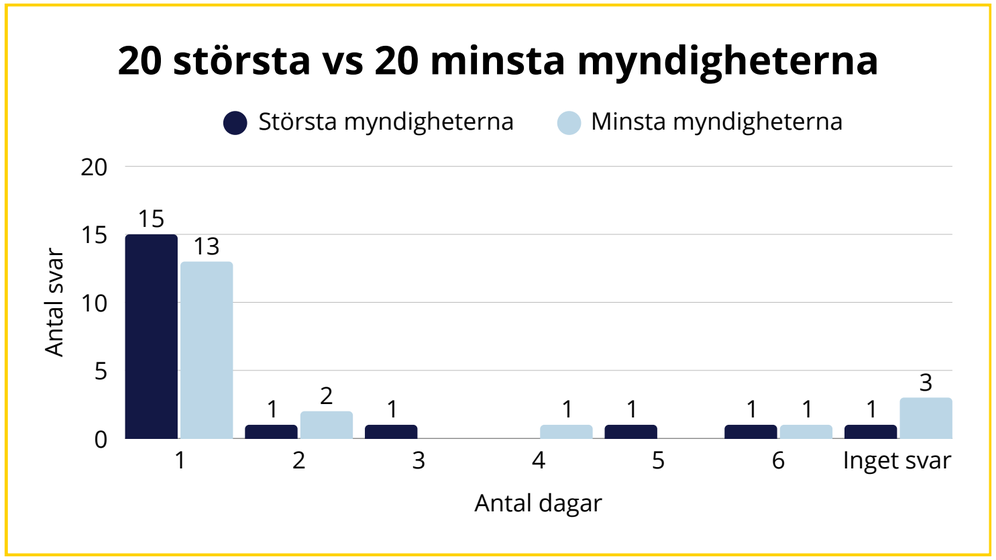
13 av de 612 organisationer som tillfrågades använder kontaktformulär istället för e-post

7 av dessa är myndigheter som har mycket kontakt med allmänheten

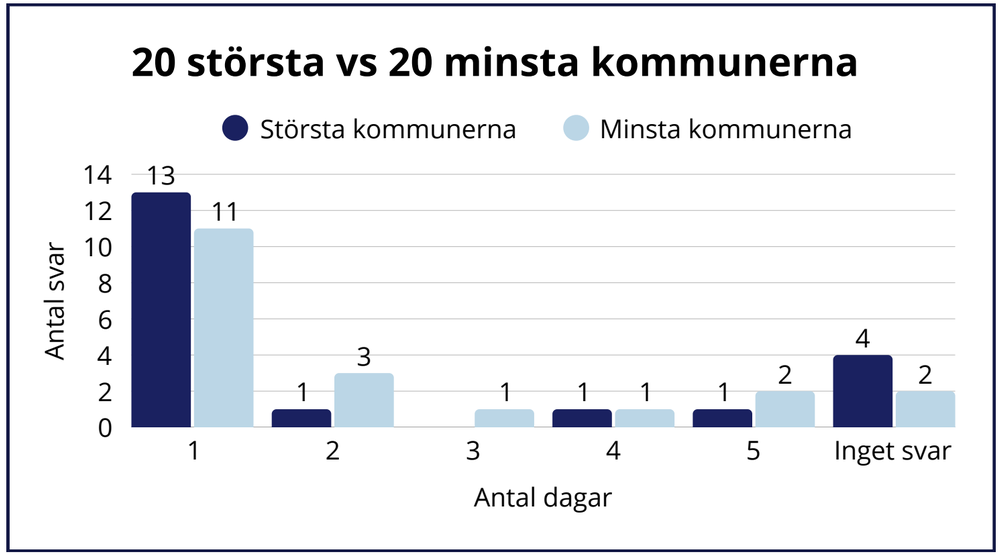
23% av de med kontaktformulär svarade inte alls på begäran om handling. Även om 46% svarade inom en dag så var det sämre än genomsnittet (67%).

TRANSPARENCY INTERNATIONAL SVERIGE

3 av de 20 minsta myndigheterna återkom aldrig. Svarsfrekvensen skiljer sig dock inte mycket mellan de 20 största och 20 minsta myndigheterna.

Mellan de 20 största och 20 minsta kommunerna var det jämnt. Det är dock förvånande att fyra av de 20 största kommunerna inte svarade alls på vår förfrågan.

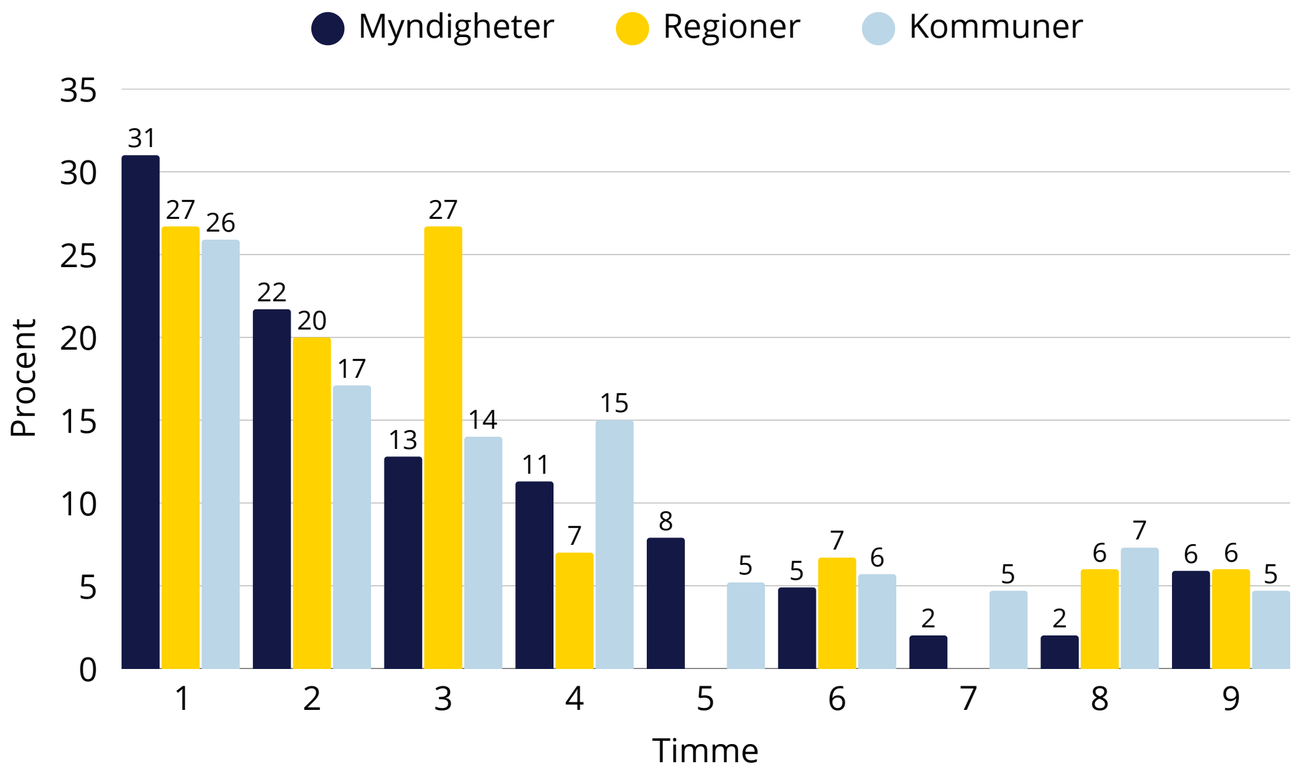

TRANSPARENCY INTERNATIONAL SVERIGE

Av de som svarade under den första arbetsdagen var svarsfrekvensen högst den första timmen för att sedan avta.

85% av myndigheterna som svarade inom JO:s rekommendation svarade inom en halv arbetsdag

Svar per timme under första arbetsdagen

TRANSPARENCY INTERNATIONAL SVERIGE

SLUTSATSER

- 2/3 av de offentliga organisationerna svarade inom 24 timmar, vilket innebär att en **majoritet uppfyller skyndsamhetskravet** enligt JO:s rekommendation.
- 158 organisationer levde inte upp till skyndsamhetskravet, samtidigt som 9% av kommunerna och 4% av myndigheterna lämnade vår begäran helt obesvarad. Detta väcker frågor om **rutiner för hantering av inkommande ärenden**.
- Trots förebyggande åtgärder för att undvika att vår begäran hamnade i skräppost kan en del av uteblivna svar sannolikt förklaras av **bristande kontroll av skräppostmappar**.
- Skillnader i organisationsstorlek visar inget entydigt samband med svarsfrekvens.
- Organisationer som använder **kontaktformulär presterar sämre än genomsnittet**.
- Bland de organisationer som uppfyllde skyndsamhetskravet var **svarsfrekvensen som högst under den första timmen** efter att begäran mottagits.

God efterlevnad men kvarstående utmaningar

TI Sveriges undersökning av efterlevnaden av offentlighetsprincipen bland samtliga kommuner och regioner samt myndigheter med minst fem anställda visar att en majoritet följer både principen och dess skyndsamhetskrav. Vidare svarade en majoritet av de organisationer som lämnade besked inom JO:s rekommendation inom en halv dag. Detta resultat är positivt och välkommet i arbetet mot korruption, då offentlighetsprincipen bidrar till ökad transparens, möjliggör ansvarsutkrävande och stärker allmänhetens möjlighet att granska den offentliga sektorn.

Trots den generellt goda svarsfrekvensen finns det avvikelser som bör uppmärksammas. **158 organisationer (27%) svarade inte inom JO:s rekommendation** om en dags svarstid, och **9% av kommunerna samt 4% av myndigheterna besvarade inte vår begäran överhuvudtaget**, trots påminnelse. En möjlig förklaring är att begäran felaktigt klassificerats som skräppost. Vi anser dock inte att denna förklaring är en ursäkt för organisationerna att lämna begäran obesvarad, då de bör ha rutiner på plats för att kontrollera felaktigt filtrerade meddelanden.

Organisationsstorlek – ingen avgörande faktor

Under undersökningens gång förväntade vi oss att mindre offentliga organisationer skulle ha ett sämre resultat jämfört med större organisationer - med färre som svarade inom JO:s rekommendation samt en lägre svarsfrekvens. Antagandet togs med hänsyn till begränsade personalresurser och eventuellt mindre utvecklade rutiner för ärendehantering.

Resultatet visade dock att skillnaderna mellan stora och små organisationer var marginella. Bland myndigheterna var det fler små myndigheter som aldrig återkom, men för kommunerna visade sig ett omvänt mönster – större kommuner hade en högre andel uteblivna svar än mindre. Detta tyder på att ökad organisatorisk storlek inte nödvändigtvis medför bättre hantering av inkommande förfrågningar.

Bristande transparens vid användning av kontaktformulär behöver åtgärdas

Ett tydligt mönster framträder bland de organisationer som använder kontaktformulär istället för e-post för att ta emot begäran av allmän handling. Dessa organisationer hade ett markant sämre resultat jämfört med totalen: endast 46 % levde upp till offentlighetsprincipens skyndsamhetskrav, och 23 % svarade inte alls. Att en betydande andel av dessa organisationer utgörs av stora myndigheter med omfattande kontakt med medborgare gör detta särskilt allvarligt.

I samtliga fall där begäran skickades via ett kontaktformulär saknade vi en bekräftelse med ett ärendenummer. Detta försvårar möjligheten till uppföljning. Det är dessutom svårt att veta om begäran överhuvudtaget har mottagits av verksamheten.

Denna brist på spårbarhet och transparens försvårar allmänhetens möjlighet att kommunicera med offentliga organisationer. Vi rekommenderar därför att dessa organisationer ser över utformningen av sina kontaktformulär och säkerställer att de möjliggör uppföljning och bekräftelse av mottagna förfrågningar.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL SVERIGE

Begränsad generaliserbarhet

Det bör understrykas att den begärda handlingen i denna undersökning – riktlinjer för bisysslor – är relativt enkel att identifiera och lämna ut. Resultaten från undersökningen är därför nödvändigtvis inte representativa för mer komplexa förfrågningar, som till exempel när en sekretessprövning behöver göras.

REKOMMENDATIONER

- Se över rutiner för kontroll av skräppost för att fånga upp ärenden som felaktigt filtrerats bort.
- Om organisationen använder kontaktformulär, komplettera med en automatisk bekräftelsefunktion där avsändaren får ett ärendenummer och kontaktuppgifter för uppföljning.
- Vi uppmanar offentliga organisationer att aktivt följa upp och utvärdera svarsfrekvens och svarstid på inkomna förfrågningar om allmän handling för att säkerställa att de uppfyller offentlighetsprincipens skyndsamhetskrav.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL SVERIGE

www.transparency.se

Transparency International Sverige
c/o Arena Skrapan
Götgatan 78
118 30 Stockholm

info@transparency.se

Org.nr. 802420-1363
Swish: 123 266 85 56
Bankgiro: 5858-3519

© 2025 Transparency International Sverige